

Magdalena Vallebona

GENEZA I KSZTAŁTOWANIE SIĘ WSPÓLNEJ POLITYKI ENERGETYCZNEJ UNII EUROPEJSKIEJ

Europejska polityka energetyczna leżała u podstaw projektu europejskiego. Rynek węgla i stali stał się pierwszym elementem, co do którego udało się osiągnąć porozumienie krajom podejmującym wysiłek integracyjny po II wojnie światowej. Porozumienie to przyjęło wymiar umowy międzynarodowej i stało się fundamentem dalszego procesu integracji. Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWIS), podpisany 18 kwietnia 1951 roku w Paryżu przez Francję, Belgię, Holandię, Luksemburg, Włochy i Niemcy, wszedł w życie 23 lipca 1952 roku.

Produkcja stali i wydobywanie węgla były wówczas kluczowymi sektorami gospodarek narodowych i dlatego też stały się pierwszymi, na których szybkim rozwoju zależało wszystkim ówczesnym rządzącym. Ich rozwój był konieczny do odbudowy gospodarki europejskiej po wojnie. Węgiel zaś był wówczas głównym surowcem energetycznym – stanowił średnio ok. 70% bilansu energetycznego sześciu krajów członkowskich. W 1953 roku udział węgla w strukturze zużycia energii sięgał aż 95% w Luksemburgu, 83% w Belgii, zaś 64% we Francji¹.

Kolejnym ważnym powodem do koordynacji produkcji stali i wydobywania węgla była rola tych surowców w przemyśle zbrojeniowym i produkcji broni. W Deklaracji Schumana z 9 maja 1950 roku możemy przeczytać:

„Solidarność produkcji, która się w ten sposób nawiąże, ukaże, że wszelka wojna między Francją a Niemcami jest nie tylko nie do pomyślenia, ale i fizycznie niemożliwa”².

---

¹ Komisja Europejska, *Twenty five years of the common market in coal 1953–1978*, Office for Official publications of the European Communities, Luksemburg 1977, s. 143–144.

² Deklaracja Schumana, Paryż 1950, http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_pl.htm

Schuman oczekiwał więc, że współpraca w dziedzinie wydobycia węgla przyniesie, w pierwszej kolejności, wyeliminowanie przesłanek odwiecznej rywalizacji pomiędzy dwoma najsilniejszymi gospodarczo krajami europejskimi – Francją i Niemcami. Jednocześnie miał on świadomość, że jest to jedyna droga do utrzymania równowagi na kontynencie europejskim. Zjednoczenie francuskiego i niemieckiego przemysłu węgla i stali pod zarządem jednej Wysokiej Władzy w ramach organizacji otwartej na inne kraje europejskie było w istocie głównym celem procesu i załączkiem integracji. W ówczesnym momencie historii była to jednak przede wszystkim, w oczach Schumana, pragmatyczna odpowiedź na bieżące problemy.

Uwspólnianie zasobów węgla i zapewnienie równego dostępu do nich krajom uczestniczącym w procesie można uznać za podwaliny wspólnej polityki energetycznej, mimo że w tym dokładnie kształcie nie została ona nigdy w pełni zrealizowana. Funkcjonowanie EWWIS nie było jednak bezowocne. Jej rozwój przebiegał z różną dynamiką.

W styczniu 1953 roku wspólny rynek obejmował jedynie 15% produkcji przemysłowej sześciu krajów założycielskich, ale już w ciągu dwóch lat handel wewnątrzspółnotowy wzrósł aż o 75% w porównaniu z 1952 rokiem³. Było to efektem ograniczenia oraz eliminacji wielu barier handlowych, w tym ceł oraz restrykcji, jak ograniczenia ilościowe eksportowe i importowe, dyskryminacja cenowa (*dual prices*) itp. Rynek rudy żelaza udało się w pełni zliberalizować w szybkim tempie, podczas gdy już rynek złomu stalowego, który był bardziej podatny na fluktuacje, wymagał wprowadzenia rozwiązań przejściowych, jak na przykład wprowadzenie ceny maksymalnej. W przypadku węgla zastosowano specyficzny mechanizm cenowy, opracowany i kontrolowany przez Wysoką Władzę. Wówczas, ze względu na strategiczną rolę węgla jako surowca energetycznego, uznawano za niemożliwą pełną liberalizację rynku węgla i dopuszczano pewien poziom interwencjonizmu państwowego – np. poprzez subsydia rządowe⁴. Zadaniem Wysokiej Władzy było zapobieżenie nagłemu wzrostowi cen węgla, spowodowanemu uwalnianiem rynku, poprzez ustalenie minimalnej średniej ceny węgla oraz limitów cenowych, które różniły się w zależności od regionu, z którego węgiel pochodził, czy jego klasy. Mechanizm cenowy dawał przedsiębiorstwom – konsumentom pewien, wystarczający poziom elastyczności⁵.

³ Przemówienie J. Monnet z posiedzenia Zgromadzenia EWWIS z 30.11.1954, [w:] Parlament Europejski, *From the Schuman declaration to the birth of the ECSC: The role of Jean Monnet*, CARDOC Journals, EP Archive and documentation centre, Nr 6, Luksemburg 2010, s. 163.

⁴ *Ibidem*, s. 34.

⁵ *Ibidem*.

Sytuacja na rynku stali okazała się trudniejsza niż początkowo przewidywano i jego otwarcie także następowało stopniowo. W szczególności obawiano się w tym przypadku zmowy cenowej producentów, która mogła nastąpić, gdyby się zdażył spadek popytu po otwarciu rynku.

Jednym z elementów EWWIS stała się szybko polityka konkurencji, gdyż Art. 65 Traktatu dawał Wysokiej Władzy kompetencje w tej dziedzinie. Przy jednoczesnym zakazie wszelkich porozumień między przedsiębiorstwami, które naruszałyby zasady wolnej konkurencji, dawał Wysokiej Władzy możliwość autoryzowania pewnych szczególnych umów, które mogły mieć pozytywny wpływ na wzrost produkcji niektórych dóbr, przy zachowaniu szczególnych warunków⁶.

Polityka transportowa stała się także elementem EWWIS, ponieważ liberalizacja transportu była nieodzowna do rozwoju handlu pomiędzy krajami członkowskimi. Zgodnie z postanowieniami Traktatu, kompetencje EWWIS ograniczały się głównie do liberalizacji opłat transportowych lądowych w celu ułatwienia transportu węgla i stali⁷.

Warto pamiętać, że wówczas rynki węgla i stali były w pełni kontrolowane przez państwa, subsydiowane i obłożone wieloma restrykcjami handlowymi, w związku z czym ich liberalizacja i szeroko rozumiane „uwspólnianie” mogły następować tylko stopniowo, małymi kroczkami i często były one wymuszane przez Wysoką Władzę na państwach członkowskich poprzez wyroki Trybunału EWWIS (dzisiejszy Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej).

Instytucje EWWIS, a przede wszystkim Wysoka Władza, były pierwszymi w Europie instytucjami sprawującymi władzę o charakterze ponadnarodowym.

Jean Monnet, Przewodniczący Wysokiej Władzy, w przemówieniu na posiedzeniu Zgromadzenia EWWIS 10 maja 1955 roku wyraził przekonanie, że uwspólnianie rynków węgla i stali to tylko początek procesu tworzenia szerszego wspólnego rynku, obejmującego wiele elementów i dziedzin gospodarki⁸. Tym samym zapowiedział tworzenie wspólnej polityki gospodarczej, która *de facto* stała się podstawą budowania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG), a następnie Unii Europejskiej. Można więc uznać, że to dzięki pierwszym sukcesom wspólnej polityki energetycznej w ramach EWWIS, powstał łańcuch kolejnych: wspólnej polityki gospodarczej, handlowej, polityki konkurencji czy polityki transportowej.

Metoda, jaka została przyjęta przez J. Monneta oraz ówczesnych rządzących, jest „metodą małych kroczków” lub też jest przez teoretyków zwana

⁶ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali, Paryż 1951, Art. 65, <http://www.cvce.eu/obj/en-11a21305-941e-49d7-a171-ed5be548cd58>

⁷ *Ibidem*, Rozdział 9.

⁸ Parlament Europejski..., *op. cit.*, s. 49.

koncepcją integracji sektorowej, zaś w szerszym ujęciu jest to przykład funkcjonalistycznej teorii integracji politycznej (opisywał ją David Mitrany)⁹.

Polega ona na stopniowej integracji poszczególnych sektorów gospodarki, poprzez podejmowanie jednego kroku w danym czasie. Zakres integracji ulega wówczas rozszerzeniu z jednego sektora na sektory pokrewne w naturalny sposób (mechanizm *spill-over*). Ta stopniowa integracja w sferze gospodarczej ma pociągnąć za sobą pogłębienie współpracy na wielu dalszych poziomach oraz jej instytucjonalizację metodą ponadnarodową – w efekcie prowadząc do trwałej integracji społeczno-politycznej.¹⁰

J. Monnet tak opisywał to w swoich pamiętnikach:

„Nigdy nie wierzyłem, że jakiegoś pięknego dnia Europa powstanie w rezultacie zmian politycznych. (...) Metoda pragmatyczna, jaką przyjęliśmy, prowadzi do federacji mającej poparcie ludzi i będącej zwieńczeniem istniejącej rzeczywistości gospodarczej, politycznej i społecznej”¹¹.

Można stwierdzić, że metoda ta przyniosła pozytywne rezultaty dla procesu integracji, w postaci rozwoju nowych projektów integracyjnych w kolejnych dziedzinach gospodarczych, choć niekoniecznie jej osiągnięcia dotyczyły realizacji celów wspólnej polityki energetycznej, w postaci liberalizacji rynków węgla i stali. Już na tym etapie wydaje się, że nie uwzględniono dostatecznie aspektów polityki zagranicznej i sytuacji na rynkach globalnych. (Tania ropa naftowa stawała się coraz popularniejszym surowcem energetycznym na świecie, zaś w Europie wydobywanie węgla związane było z rosnącymi kosztami.)

25 marca 1957 roku sześć krajów członkowskich EWWIS powołało do życia dwie kolejne wspólnoty – Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) oraz Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (EWEA).

Traktat EWG miał na celu utworzenie wspólnego rynku i, choć nie podejmował bezpośrednio tematyki polityki energetycznej, samo utworzenie EWG miało wpływ na współpracę państw członkowskich także w dziedzinie energetyki¹².

⁹ S. Konopacki, *Funkcjonalistyczna teoria integracji politycznej D. Mitrany'ego*, „Studia Europejskie”, Nr 2, Warszawa 1998, s. 9.

¹⁰ A. Gawlikowska-Fyk, *Znaczenie polityki energetycznej w procesie integracji europejskiej*, „Biuletyn Europejski”, 2009–2010, 15–16, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, s. 34–35.

¹¹ J. Monnet, *Memoires*, Librairie Arthème Fayard, Paryż 1976, s. 560.

¹² Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą, Rzym 1957, Art. 2, http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_pl.htm oraz <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11957E/TXT:FR:PDF>

Zgodnie z Traktatem EWG (TEWG) niektóre surowce energetyczne traktowano jak zwykle produkty handlowe (np. ropę naftową) i uznawano za część polityki handlowej, nie przewidując odrębnych artykułów ani instrumentów prawnych w celu ich regulacji¹³. W szczególności, gdy równolegle obowiązywały Traktaty EWWIS i EWEA, tworzenie nowej polityki energetycznej wydawało się zbędne. Ostatecznie to sam rynek zdecydował o kształcie dalszego rozwoju wspólnej polityki energetycznej, w związku ze zmieniającą się globalną sytuacją na rynku surowców energetycznych.

Ważnym krokiem w kierunku budowy wspólnej polityki energetycznej była integracja kolejnego sektora, uważanego wówczas za „energetykę przyszłości”, czyli energetyki jądrowej. Podpisanie Traktatu ustanawiającego EWEA ukazuje po raz kolejny zwycięstwo podejścia sektorowego do procesu integracji. Traktat ten przewidywał koordynację programów badawczych państw członkowskich, które decydowały się wykorzystać energię nuklearną do celów pokojowych i zagwarantować rozwój przemysłu jądrowego we Wspólnocie¹⁴.

Przyczyną wyboru tego sektora były oczekiwania wobec energii jądrowej. Dostrzeżono, że stanowi ona alternatywę dla dotychczasowych surowców, czyli węgla i ropy naftowej, oraz uznano, że może zapewnić niezależność energetyczną i rozwiązać problem rosnącego importu surowców. Ponieważ sektor ten był dopiero w początkowej fazie rozwoju, kraje członkowskie były zainteresowane zjednoczeniem wysiłków w tej dziedzinie, szczególnie, że wiązały się one z dużymi nakładami kosztów na rozwój nowoczesnych technologii. Ponadto, w związku z tym, że był to sektor wówczas nieuregulowany przepisami krajowymi, państwa członkowskie nie obawiały się utworzenia instytucji o ponadnarodowych kompetencjach, które przejęłyby jego zarządzanie. Widziano w tym wspólny interes europejski¹⁵.

W ten sposób polityka energetyczna stała się, po raz kolejny, dziedziną, którą wybrano do podjęcia dalszych kroków w kierunku integracji. Wspólna polityka jądrowa, mimo że miała znaczący potencjał integracyjny, nie została jednak nigdy w pełni zrealizowana.

Powodem jej porażki, już na wstępie, były różnice w zaawansowaniu państw członkowskich w ten projekt. Francja, która postawiła na rozwój energetyki jądrowej w znacznie większym stopniu niż inne kraje, stała się

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom), Bruksela 1957, Art. 4, http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_euratom_pl.htm oraz <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11957A/TXT:EN:PDF>

¹⁵ A. Gawlikowska-Fyk, *Znaczenie polityki...*, *op. cit.*, s. 67.

też najbardziej zaawansowana technologicznie w znacznie szybszym tempie i często wykorzystywała wyjątek traktatowy, który znosił obowiązek udostępniania osiągnięć technologicznych ze względu na bezpieczeństwo narodowe. Zgodnie z przepisami traktatu, Agencja Zaopatrzenia EWEA miała monopol w zakresie dostaw materiałów jądrowych i w związku z tym miała na celu zapewnić ich niedyskryminacyjny i równy dostęp krajom członkowskim. Jednakże w praktyce państwa członkowskie miały możliwość zakupu uranu na rynkach światowych po niższej cenie. Narodowe interesy ekonomiczne państw członkowskich sprawiły więc, że wspólny rynek produktów jądrowych nie funkcjonował prawidłowo, co oznaczało w dużej mierze porażkę EWEA¹⁶.

Z pewnością postawa Francji i jej brak woli dzielenia się swoimi osiągnięciami w dziedzinie energetyki jądrowej w tamtym okresie spowodował spadek znaczenia i roli jaką mogła odegrać EWEA w całym procesie integracji europejskiej. Był to także jeden z czynników, który wpłynął na ograniczenie wykorzystania energii nuklearnej we Wspólnocie. Innym, być może jednak nawet bardziej znaczącym czynnikiem, który wpłynął na zmianę kształtu wspólnej polityki energetycznej, był oczywiście sam rynek, a wówczas rosnące uzależnienie od importu ropy naftowej i rozwój działalności w ramach EWG.

Podstawą funkcjonowania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej było dążenie do utworzenia wspólnego rynku. Energetyka była także od początku traktowana jako część wspólnego rynku. Ponadto, warto zaznaczyć, że integracja rynków krajów członkowskich miała pośredni wpływ na wszystkie inne obszary gospodarki, także na sektor energetyczny. Mimo więc, że traktat EWG nie powoływał *de facto* do życia wspólnej polityki energetycznej, jego zapisy ingerowały bezpośrednio w działalność tego sektora. Dotyczyło to także polityki konkurencji, gdyż zgodnie z postanowieniami traktatu wszelkie porozumienia i praktyki ograniczające konkurencję zostały zabronione, podobnie jak wyeliminowana miała zostać także pomoc publiczna. (Traktat przewidywał jednak wyjątki od tych reguł, podobnie jak Traktat EWWIS.)¹⁷

Celem polityki energetycznej EWG stawały się stopniowo, oprócz budowy wspólnego rynku, także zabezpieczenie dostaw i tym samym bezpieczeństwo energetyczne. Było to związane ze wspomnianą już sytuacją na rynku światowym i wzrastającym uzależnieniem od importu surowców energetycznych. W 1960 roku węgiel stanowił wciąż średnio 52% zużycia energii w EWG, zaś ropa naftowa – 30%, ale już od połowy lat 60. proporcja ta zaczęła się

¹⁶ C. Deubner, *The expansion of West-German Capital and the founding of Euratom*, „International Organization”, Vol. 33, Nr 2, Cambridge 1979, s. 225.

¹⁷ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą, Rzym 1957, *op. cit.*, Art. 85 i 86.

odwracać. W 1965 roku węgiel kamienny odpowiadał za 36% zużycia energii, podczas gdy ropa naftowa prawie za 50%¹⁸.

Warto zaznaczyć, że kompetencje w dziedzinie polityki energetycznej, w zależności od rynku, należały do Wysokiej Władzy (węgiel), Komisji EWEA (energia nuklearna) oraz Komisji EWG (ropa i gaz), co prowadziło nieuchronnie do sytuacji rozproszenia decydowania i zarządzania sektorem energetycznym. Aby zapobiec negatywnym skutkom tej sytuacji już w 1959 roku powołano grupę roboczą do spraw energii, która miała na celu koordynację w tym sektorze, a przede wszystkim ustalenie ram współpracy pomiędzy organami trzech Wspólnot¹⁹.

W 1964 roku w ramach EWWIS po raz pierwszy formalnie uzgodniono wspólne cele polityki energetycznej w tzw. „Protokole porozumienia w sprawach energetycznych”²⁰. Jednak dopiero w roku 1968, między innymi dzięki pracom wymienionej wyżej grupy roboczej do spraw energii, uznano potrzebę utworzenia jednej „wspólnej polityki energetycznej”. Stało się to też możliwe dzięki połączeniu instytucji Wspólnot w 1965 roku w Traktacie Fuzyjnym. Od tej pory można mówić o jednej Komisji Wspólnot Europejskich (WE), która łączyła Wysoką Władzę EWWIS, Komisję EWG i Komisję EWEA.

W dokumencie Komisji „Wskazówki dotyczące wspólnej polityki energetycznej” opublikowanym w 1968 roku po raz pierwszy przedstawiono całościową analizę dotychczasowych osiągnięć oraz sytuację na rynku energetycznym Wspólnot²¹.

W dokumencie tym Komisja zarysowała też kształt pożądanej polityki energetycznej, opisując jej cele oraz bieżące przeszkody rozwoju. Jednym z podstawowych problemów była kwestia zapewnienia tanich i bezpiecznych dostaw energii. Cena zaopatrzenia w surowiec energetyczny stanowiła jeden z głównych kryteriów jego oceny²². Ponadto już wówczas widziano potrzebę wprowadzenia wspólnej polityki antykryzysowej oraz konkretnych środków działania na wypadek kryzysów dostaw, w tym między innymi wspólnego

¹⁸ Komisja Europejska, *Twenty five years...*, *op. cit.*, s. 143.

¹⁹ A. Gawlikowska-Fyk, *Znaczenie polityki...*, *op. cit.*, s. 80.

²⁰ „Protocol of Agreement on energy problems, reached between the Governments of the Member States of the European Communities at the 94th meeting of the Special Council of Ministers of the European Coal and Steel Community held on 21 April 1964 in Luxembourg”, Luksemburg 1964, [http://eur-lex.europa.eu/legal_content/EN/TXT/?uri=CELEX:41964A0430\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal_content/EN/TXT/?uri=CELEX:41964A0430(01))

²¹ Komisja Europejska, *First guidelines for a Community energy policy. Memorandum presented by the Commission to the Council*, COM (68) 1040, 1968.

²² *Ibidem*, Część C, s. 15–19.

magazynowania ropy i gazu w celu stworzenia strategicznych zapasów²³. W 1968 roku przyjęto dyrektywę nakładającą na państwa członkowskie obowiązek utrzymywania minimalnych zapasów ropy naftowej (dyrektywa 68/414/EWG). Była to pierwsza dyrektywa EWG dotycząca sektora energetycznego²⁴.

Na początku lat 70. w związku z ciągłym wzrostem zapotrzebowania na energię w Europie, rosnącymi cenami ropy naftowej na świecie, a także rosnącym protekcjonizmem krajowym w przemyśle węglowym spowodowanym wysokimi kosztami wydobycia, państwa członkowskie zaczęły koncentrować się na rozwoju instrumentów polityki krajowej. Dominacja polityk narodowych była też efektem słabej koordynacji na poziomie europejskim, a w rezultacie ukazywała przepaść między celami a efektami realizacji polityki wspólnotowej. W nieunikniony sposób doprowadziło to do wybuchu jednego z największych kryzysów energetycznych w historii Europy.

Warto zauważyć, że mimo świadomości zagrożenia kryzysem, wobec wrażliwego uzależnienia od importu energii oraz woli politycznej wyrażonej w dokumentach Rady, wspólna polityka energetyczna nie została wdrożona i nie udało się Wspólnocie uniknąć kryzysu. Zabrakło wspólnego działania i narzędzi do prowadzenia wspólnej polityki energetycznej.

Ropa naftowa, która w latach 50. i 60. była najtańszym surowcem energetycznym, stała się też w efekcie głównym produktem importowym, co doprowadziło stopniowo do pełnego uzależnienia rynków EWG. W 1950 roku import energii w krajach EWWIS wynosił tylko 13%, w 1960 roku – 30%, zaś w 1973 roku było to już 63%²⁵. Ropa pochodziła prawie w całości z rynków bliskowschodnich, wyjąwszy francuskie złoża na terytoriach kolonialnych.

W 1973 roku, kilka miesięcy przed kryzysem, Komisja zaproponowała wprowadzenie wewnętrznej kontroli cen ropy, ostrzegając kraje członkowskie przed niebezpieczeństwem nadchodzącego kryzysu. Niestety, kraje członkowskie miały już na tyle rozwinięte własne strategie, że nie chciały zgodzić się na przekazywanie Komisji żadnych kompetencji w dziedzinie negocjacji cenowych z eksporterami²⁶.

Bezpośrednią przyczyną kryzysu był wybuch wojny arabsko-izraelskiej w październiku 1973 roku, gdy część krajów OPEC (*Organisation of Petroleum Exporting Countries*) postanowiła wprowadzić całkowite embargo na kraje

²³ *Ibidem*, Część A.III.2, s. 11.

²⁴ P. Bogdanowicz, *Interes publiczny w prawie energetycznym Unii Europejskiej*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 58.

²⁵ Komisja Europejska, *Twenty five years...*, *op. cit.*, s. 114.

²⁶ A. Gawlikowska-Fyk, *Znaczenie polityki...*, *op. cit.*, s. 92.

popierające Izrael oraz podnieść ceny ropy o 70%, zaś w styczniu 1974 roku o kolejne 128%.

Odpowiedź krajów WE na kryzys pozostała tylko na poziomie narodowym. Kraje członkowskie zastosowały różne strategie w ramach własnej polityki zaopatrzenia – bądź poprzez negocjacje, instrumentami polityki zagranicznej (na przykład Francja już w 1974 roku zawarła umowę z Arabią Saudyjską na dostawy ropy na 20 lat), bądź poprzez ograniczenie krajowej konsumpcji ropy (na przykład poprzez ograniczenia ruchu pojazdów). Kraje członkowskie odrzuciły też propozycję Komisji wprowadzenia mechanizmu dzielenia się zapasami ropy we Wspólnocie. Szczególnie zaoponowała temu Wielka Brytania ze względu na swoje złoża ropy na Morzu Północnym. (Wówczas już członek EWG, od stycznia 1973 roku)²⁷.

W obliczu kryzysu podjęcie wspólnych działań w ramach wspólnotowej polityki energetycznej okazało się niemożliwe. Zablockowało to także wszelką dalszą perspektywę realizacji wspólnej polityki na długi okres. Ponadto wraz z utworzeniem Międzynarodowej Agencji Energetycznej (MAE) w listopadzie 1974 roku oraz wraz z decyzją Francji o nie wzięciu w niej udziału, sytuacja stała się jeszcze bardziej skomplikowana. Celem MAE miała być przeciwwaga dla OPEC, między innymi poprzez utworzenie międzynarodowego systemu strategicznych rezerw ropy naftowej. Podczas gdy wszystkie kraje członkowskie Wspólnot były zainteresowane przystąpieniem do MAE, Francja zdecydowała się na samodzielne negocjacje z krajami OPEC.

Z okresem kryzysu naftowego we Wspólnotach można łączyć także początki polityki efektywności energetycznej. Komisja, podejmując się rewizji założeń polityki energetycznej, jeszcze w 1974 roku przedstawiła dwie propozycje, które zostały przyjęte przez Radę w grudniu 1974 roku oraz lutym 1975 roku – na temat celów wspólnej polityki energetycznej do 1985 roku oraz racjonalnego zużycia energii. Głównym celem miało być zmniejszenie zależności od importu ropy do 40–50%, między innymi dzięki instrumentom zwiększającym efektywność energetyczną²⁸. Komisja wezwała do podjęcia działań w celu redukcji konsumpcji energii o 15% oraz przyjęcia programu racjonalizacji zużycia energii, obejmującego wszystkie kraje członkowskie i zobowiązującego je do współpracy, koordynacji, a nawet harmonizacji środków krajowych z instrumentami wspólnotowymi²⁹.

²⁷ *Ibidem*, s. 95.

²⁸ Komisja Europejska, *Community energy policy. Objectives for 1985. Communication from the Commission to the Council*, COM (74) 1960, 1974.

²⁹ *Ibidem*, pkt 1.A, s. 8.

Niestety, propozycje Komisji nie miały szans na realizację, ponieważ już kilka lat później – w 1978 roku – wybuchł drugi kryzys naftowy, który po raz kolejny udowodnił, że państwa członkowskie w sytuacjach kryzysowych wolą działać na własną rękę, niż na szczeblu wspólnotowym.

Inną innowacyjną propozycją Komisji z tego okresu (1979 r.) było wprowadzenie podatku importowego, który miał zniechęcić kraje do importu ropy. Propozycja ta nie znalazła jednak poparcia wśród krajów członkowskich³⁰.

Lata 70. można więc uznać za trudny okres dla wspólnej polityki energetycznej, w którym zabrakło „wspólnotowego ducha” i chęci współpracy, szczególnie w sytuacjach kryzysowych.

Po raz kolejny, to zmiany na rynku dały nowy impuls do rozwoju polityki energetycznej oraz zdecydowały o kierunku zmian. Z jednej strony recesja gospodarcza, z drugiej wysiłki podjęte w celu racjonalizacji zużycia energii, doprowadziły do spadku zużycia ropy na początku lat 80., a w szczególności spadku jej importu o połowę między latami 1973 i 1983³¹. Do pozytywnych efektów polityki efektywności energetycznej trzeba zaliczyć zmniejszenie energochłonności PKB aż o 20% w porównaniu z początkiem lat 70. Jednym z czynników, który sprzyjał tym zmianom, był wzrost własnego wydobycia oraz wzrost zużycia energii jądrowej. Przede wszystkim jednak należy wspomnieć o wzroście znaczenia gazu ziemnego. Jego udział w produkcji energii pierwotnej wzrósł 10-krotnie w latach 1965–1985³². Dzięki temu bilans energetyczny państw członkowskich uległ znacznym zmianom, a bezpieczeństwo energetyczne przestało być głównym bieżącym problemem politycznym.

Powrót do rozmów o wspólnym rynku energii i pogłębianiu integracji w ramach wspólnej polityki energetycznej stał się możliwy w połowie lat 80., między innymi dzięki ogólnej atmosferze chęci podjęcia wyzwań integracyjnych na nowo. Popisany wówczas Jednolity Akt Europejski (w 1985 roku, wszedł w życie w 1987 roku) mimo że nie zawierał bezpośredniego odniesienia do polityki energetycznej, traktował ją, podobnie jak wcześniej Traktat EWG, jako część wspólnego rynku. Dało to Komisji możliwość zainicjowania kolejnych kroków w ramach wspólnej polityki energetycznej.

W maju 1988 roku Komisja opublikowała dokument „Wewnętrzny rynek energii”, który można uznać za początek europejskiej drogi do liberalizacji

³⁰ A. Gawlikowska-Fyk, *Znaczenie polityki...*, *op. cit.*, s. 98.

³¹ Komisja Europejska, *Energy in the European Community* (4th ed.), European Documentation series 7/1990, Office for Official publications of the European Communities, Luksemburg 1991, s. 20.

³² *Ibidem*, s. 100.

sektora energetycznego³³. Energetyka została formalnie włączona w ramy wewnętrznego rynku, zaś jednym z głównych celów wspólnej polityki energetycznej od tej pory stała się konkurencyjność sektora. W dokumencie tym rozpatrzono problemy i bariery włączenia energetyki w ramy wspólnego rynku (część pierwsza, s. 4–11) i zaproponowano konkretne rozwiązania, także dotyczące kilku innych dziedzin, które miały wpływ na sektor energetyczny (m.in. polityka konkurencji i pomoc publiczna – s. 22, kwestie ochrony środowiska – s. 24). Po raz pierwszy Komisja obliczyła też tzw. koszt nie – Europy (koszt braku integracji) w tej dziedzinie, który oszacowano wówczas na 0,5% PKB Wspólnot³⁴.

Za dokumentem Komisji poszły propozycje dwóch dyrektyw:

- 1) dyrektywa w sprawie przejrzystości pobieranych cen gazu i energii elektrycznej (tzw. dyrektywa cenowa) z czerwca 1990 roku;
- 2) dyrektywa w sprawie przesyłu energii elektrycznej przez sieci wysokiego napięcia (tzw. dyrektywa transportowa) z października 1990 roku.

Wskazywało to na większą elastyczność działania i podejmowania inicjatyw przez instytucje WE w sektorze energetycznym. Państwa członkowskie zaczęły traktować politykę energetyczną bardziej holistycznie, co dało możliwość regulowania rynku energii całościowo.

Istotnym etapem rozwoju polityki energetycznej w tym okresie było również podpisanie Europejskiej Karty Energetycznej (w grudniu 1991 r.) oraz Traktatu Karty Energetycznej (w grudniu 1994 r.). Miała ona na celu rozpoczęcie współpracy między krajami Wspólnoty, a krajami byłego bloku wschodniego, w tym Rosji³⁵. (Rosja, mimo że była sygnatariuszem Traktatu Karty Energetycznej, nigdy go nie ratyfikowała).

Traktat o Unii Europejskiej, podpisany w Maastricht w lutym 1992 roku, był ważnym elementem w rozwoju Wspólnoty, ale nie wprowadzał istotnych zmian w kształcie wspólnej polityki energetycznej. Potwierdzał potrzebę utworzenia jednolitego rynku energii w ramach jednolitego rynku wewnętrznego. Jediną nowością w traktacie było ustalenie kompetencji Wspólnoty w dziedzinie „sieci transeuropejskich”, czyli także w kwestiach rozwoju infrastruktury energetycznej³⁶.

³³ Komisja Europejska, *The internal energy market. Commission working document*, COM (88) 238, 1988.

³⁴ *Ibidem*, s. 4.

³⁵ Europejska Karta Energetyczna, Haga 1991, http://europa.eu/legislation_summaries/energy/external_dimension_enlargement/l27028_pl.htm

³⁶ Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, Tytuł XII, Official Journal C 224, Maastricht 1992, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992E/TXT>

Lata 90. można nazwać przygotowaniem do liberalizacji rynku, gdyż to wówczas Komisja przygotowała plan oraz instrumenty konieczne do uwolnienia sektora energetycznego. Zostały one potem przyjęte w postaci tzw. pierwszego pakietu energetycznego i właściwie w zmodernizowanej przez drugi i trzeci pakiet formie służą do dziś.

Trendy liberalizacyjne, deregulacyjne i prywatyzacyjne były wówczas obecne na całym świecie, gdyż to właśnie w prywatyzacji sektorów strategicznych (także w sektorze telekomunikacji, transportu) widziano motor dalszego rozwoju gospodarczego. W przypadku sektora energetyki transformację umożliwiła tzw. koncepcja łańcucha wartości. Polegała ona na wyodrębnieniu procesów, w których możliwa jest konkurencja, czyli takich, jak: wytwarzanie energii, sprzedaż, jej przesyłanie czy dystrybucja. Doprowadziło to do podziału dotychczasowych monopolii zintegrowanych pionowo na przedsiębiorstwa aktywne w ramach poszczególnych procesów. W Europie krajami, które pierwsze dokonały transformacji sektora energetycznego, były Wielka Brytania (reformy gazownictwa dokonano już w 1986 roku) i kraje skandynawskie (już na początku lat 90. tworzyły one rynek regionalny Nordpool)³⁷.

W 1995 roku Komisja opublikowała Białą Księgę pod tytułem „Polityka energetyczna Unii Europejskiej”. Dzięki temu dokumentowi zostały wprowadzone kolejne postulaty na rzecz wspólnego rynku energetycznego i przekazania Komisji szerszych kompetencji w jego wdrażaniu³⁸. W dokumencie zwraca się też uwagę na zewnętrzny wymiar polityki energetycznej, globalizację rynków i konieczność prowadzenia „dialogu energetycznego” z krajami trzecimi³⁹. Aneks do Białej Księgi zawiera wstępny plan prac Komisji na następne lata, który obejmuje wiele ambitnych propozycji legislacyjnych. Widoczne jest więc planowane, zdecydowane przyspieszenie prac legislacyjnych w dziedzinie energetyki.

Już w grudniu 1996 roku została przyjęta dyrektywa w sprawie jednolitych zasad wewnętrznego rynku energii elektrycznej (Dyrektywa 96/92/WE), zaś w czerwcu 1998 roku dyrektywa dotycząca wspólnych reguł wewnętrznego rynku gazu naturalnego (Dyrektywa 98/30/WE). Obie dyrektywy były podstawą liberalizacji europejskiego rynku energii i zostały nazwane „pierwszym pakietem energetycznym”. Od tego momentu budowa wspólnego rynku energii nabrała szybszego tempa.

³⁷ A. Gawlikowska-Fyk, *Znaczenie polityki...*, op. cit., s. 126–128.

³⁸ Komisja Europejska, *White Paper: An Energy Policy for the European Union*, COM (95) 682, 1995.

³⁹ *Ibidem*, pkt 95–96, s. 28.

Założeniem wymienionych dyrektyw sektorowych było stopniowe tworzenie konkurencyjnego i niedyskryminującego rynku, m.in. poprzez wprowadzenie ogólnych zasad organizacji sektora, działania systemu przesyłowego i dystrybucyjnego, organizacji i zasad dostępu do systemu, itp.⁴⁰

Wprowadzenie w życie tych zasad nie było jednak automatyczne i wymagało znacznego wysiłku ze strony państw członkowskich, a często spotykało się z ich oporem. Między innymi dlatego też za podstawę prawną legislacji przyjęto Art. 100 A TEWG oraz procedurę konsultacji, aby w pełni legitymizować inicjatywy Komisji (ze względu na konieczność zgody wszystkich państw członkowskich w ramach tej procedury)⁴¹. Liberalizacja oznaczała gruntowną zmianę zasad działania rynku, szczególnie, że w większości z nich dominowały monopole państwowe. Tworzenie podstaw wspólnego rynku było wolniejsze niż spodziewano się początkowo, ale powoli zaczęto też obserwować jego owoce.

W efekcie w 2003 roku przyjęto tzw. drugi pakiet energetyczny (dyrektywa dotycząca wewnętrznego rynku energii elektrycznej 2003/54/WE i dyrektywa dotycząca rynku gazu 2003/55/WE oraz rozporządzenie w sprawie warunków dostępu do sieci w odniesieniu do transgranicznej wymiany energii elektrycznej (WE)1228/2003), a kilka lat później – w 2007 roku – przyjęto tzw. trzeci pakiet (dyrektywy 2009/72/WE i 2009/73/WE oraz trzy rozporządzenia Nr 713, 714 i 715 z 2009 roku). Zawierały one zaktualizowany harmonogram otwarcia rynku oraz nowe rozwiązania w celu pogłębienia liberalizacji rynku.

Pakiety energetyczne były prawdziwym przełomem w budowie rynku wewnętrznego, także, ponieważ „otwierały drzwi” do stopniowego uchwalania wielu dalszych szczegółowych i wiążących aktów prawnych regulujących kompleksowo poszczególne dziedziny rynku energii. Sukces tego procesu polegał nie tylko na tym, że Komisja tworzyła coraz to nowe przepisy, ale przede wszystkim związany był z możliwością skuteczniejszego ich wdrażania.

Spowodowane to było także ostrzejszym egzekwowaniem prawa w dziedzinie konkurencji. Komisja zaczęła wносить skargi do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS) przeciwko państwom członkowskim, jako element nacisku podczas negocjacji pakietów dyrektyw energetycznych⁴². Rekordowy w tym wymiarze był rok 2009, kiedy KE skierowała formalne zarzuty przeciwko 25 krajom członkowskim za nieprawidłowe wdrożenie przepisów⁴³.

⁴⁰ F. Elżanowski, *Polityka energetyczna. Prawne instrumenty realizacji*, Wydawnictwo Lexis Nexis, Warszawa 2008, s. 20.

⁴¹ A. Gawlikowska-Fyk, *Znaczenie polityki...*, *op. cit.*, s. 136.

⁴² *Ibidem*, s. 142.

⁴³ *Ibidem*, s. 156.

Wprowadzane w tym okresie zmiany traktatowe, aż do Traktatu z Lizbony, nie miały bezpośredniego wpływu na zmiany w rozwoju polityki energetycznej. *Acquis* wspólnotowe w tej dziedzinie ukształtowane było poprzez dokumenty prawa wtórnego, głównie dyrektywy i rozporządzenia.

Wybór dyrektyw, jako typu aktu prawnego, dawał państwom członkowskim możliwość największej elastyczności we wdrażaniu tego prawa, co było istotne w sektorze energetycznym, zorganizowanym inaczej w każdym kraju członkowskim. Prawdopodobnie dlatego też Komisja uznała ten rodzaj aktu prawnego za najwygodniejszy do budowy wspólnego rynku energii i stosowała go najczęściej⁴⁴.

Można uznać, że od połowy lat 80. aż do wejścia w życie Traktatu Lizbońskiego Komisja skupiła się na wprowadzaniu wewnętrznego rynku energii, jako esencji wspólnej polityki energetycznej UE.

Przedstawiony powyżej zarys historii wspólnej polityki energetycznej wskazuje, że jej rozwój nie był procesem łatwym ani harmonijnym, ani też odpornym na kryzysy. Sektor energetyczny w dłuższej perspektywie okazał się jednym z najtrudniej poddających się integracji.

W rozwoju wspólnej polityki energetycznej UE eksperci rozróżniają kilka okresów. Według Piotra Jasińskiego politykę energetyczną można podzielić na trzy etapy:

- 1) okres 1952–1973, czyli od utworzenia EWWIS do pierwszego kryzysu naftowego;
- 2) okres 1973–1988 obejmujący kryzysy naftowe i okres koncentracji na problemach bezpieczeństwa energetycznego;
- 3) okres po 1988 roku, który rozpoczyna się wraz z publikacją dokumentu roboczego Komisji „Rynek wewnętrzny energii”⁴⁵.

Zdaniem Agnieszki Dobroczyńskiej oraz Bogusława Zaleskiego można mówić o czterech okresach, gdzie trzy pierwsze są takie same jak powyżej, zaś czwartym jest współczesny etap rozwoju – od 2000 roku i przyjęcia tzw. strategii lizbońskiej⁴⁶.

Filip Elżanowski wyróżnia także cztery etapy, ale przyjmuje inny podział historyczny. Pierwszy okres według niego także przypada na lata 1952–1973, drugi to lata 1973–1978 i obejmuje kryzysy naftowe, trzeci to lata 1978–2000,

⁴⁴ P. Bogadanowicz, *Interes publiczny...*, *op. cit.*, s. 57–59.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 15.

⁴⁶ A. Dobroczynska, B. Zaleski, *Polityka Unii Europejskiej wobec energetyki*, [w:] *Energetyka w Unii Europejskiej. Droga do konkurencji na rynkach energii elektrycznej i gazu*, Biblioteka Regulatora URE, Warszawa 2010, s. 40–48.

i ostatni współczesny, który rozpoczyna właśnie przyjęciem strategii lizbońskiej w 2000 roku⁴⁷.

Bardziej szczegółowy podział, na sześć okresów, odpowiadających bardziej poszczególnym etapom przyjmowania legislacji, proponuje Marcin Nowacki:

- 1) okres 1951–1973,
- 2) okres 1974–1982,
- 3) okres 1983–1991,
- 4) okres 1992–2000,
- 5) okres 2001–2006,
- 6) okres 2007–2010⁴⁸.

Mimo że trudno jest przyjąć sztywny i jednolity podział na poszczególne okresy, można zauważyć, iż podejście do rozwoju historycznego wspólnej polityki energetycznej jest wśród ekspertów zbliżone. W ich ocenie brane pod uwagę są nie tylko kwestie formalnego zaangażowania Wspólnot, takie jak legislacje czy stan ich wdrożenia, ale także warunki ekonomiczne i społeczne w ujęciu globalnym. Dowodzi to, że procesu pogłębiania integracji europejskiej nie można oceniać tylko z punktu widzenia sukcesów funkcjonowania polityk wewnętrznych, ale należy brać pod uwagę wiele czynników o szerszym znaczeniu, jak między innymi: globalna kondycja gospodarcza, sytuacja ekonomiczna w Europie, nastawienia społeczne czy polityka zewnętrzna UE oraz zagraniczna poszczególnych krajów członkowskich.

Podsumowując dotychczasową historię rozwoju wspólnej polityki energetycznej, można wyciągnąć kilka wniosków ogólnych.

Po pierwsze, należy zauważyć, że kilkakrotnie w ciągu ubiegłych dziesięcioleci pozytywne efekty przyniosła metoda funkcjonalna, czyli tzw. integracja sektorowa. Przykładem takiego sukcesu była działalność EWWIS w latach 50. i utworzenie EWG, kiedy to rynek węgla i stali był inspiracją dla otwarcia gospodarki o kolejne sektory i budowy wspólnego rynku.

Spill over zaowocowało także, jakby w odwrotnym kierunku, w latach 90., kiedy trend deregulacji i liberalizacji objął znaczną część sektorów strategicznych gospodarczo (np. telekomunikacja, transport) i „rozlał się” także na sektor energetyczny.

Po drugie, za ważną obserwację można uznać fakt, że wielokrotnie to sam rynek był prawdziwym motorem procesu integracji. Trzeba przyznać, że wspólna polityka energetyczna definiowana była poprzez surowiec, który

⁴⁷ F. Elżanowski, *Polityka energetyczna...*, op. cit., s. 16–22.

⁴⁸ M. Nowacki, *Prawne aspekty bezpieczeństwa energetycznego w UE*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 82.

dominował w danym okresie na rynku. Tak też, w uproszczeniu, historycznie można wyodrębnić okresy węgla (po wojnie do lat 70.), następnie ropy naftowej (lata 70. i dwa kryzysy naftowe), oraz erę gazu naturalnego (od lat 80. do dziś). Podobnie, w zależności od sił rynkowych oraz dominującego surowca, kształtowały się główne cele polityki energetycznej, na których skupiały się państwa członkowskie. Początkowo był to wzrost handlu i zapewnienie wzrostu gospodarczego. Następnie, wraz z kryzysem naftowym, uwaga Wspólnoty skupiła się na bezpieczeństwie dostaw i szerszym bezpieczeństwie energetycznym (w tym wymiarze także: efektywności energetycznej). Ostatnie, ponad 20 lat to realizacja celu wzmożenia konkurencji i budowy wspólnego rynku energii przez państwa członkowskie.

Wspólna polityka energetyczna była więc polityką reaktywną w procesie integracji – jej rozwój następował raczej w reakcji na zaistniałe potrzeby Wspólnoty, bądź problemy związane z sytuacją globalną, nie były zaś wynikiem wewnętrznej inicjatywy samej Wspólnoty czy jej ponadnarodowych instytucji.

W trakcie procesu tworzenia wspólnej polityki energetycznej wielokrotnie brakowało woli politycznej państw członkowskich, m.in. z powodu silnie zdefiniowanych interesów narodowych w dziedzinie energetyki. Ostatecznie wpłynęło to na spowolnienie procesu integracji w tym sektorze, ale nie jego zablokowanie. Przykładem może być przyjęcie dyrektywy o minimalnych zapasach strategicznych ropy naftowej w 1968 roku i ostrzeżenia Komisji przed zbyt dużym uzależnieniem od importu ropy, które wówczas nie wywołały reakcji państw członkowskich, ale zostały docenione w latach następnych.

Oczywiście, czas kryzysów naftowych był najtrudniejszym okresem dla działań wspólnotowych. Trudno go jednak nazwać czasem straconym w rozwoju wspólnej polityki energetycznej. Na pewno ówczesny brak działania wspólnotowego świadczy o wielu zmarnowanych możliwościach. Jednakże to dzięki kryzysom Wspólnota poszerzyła zakres definiowania swojej roli w ramach polityki energetycznej, włączając w niego aspekt polityki bezpieczeństwa energetycznego i nieunikniony – wymiar polityki zagranicznej.

Trzecią obserwacją, wynikającą z krótkiego zarysu historycznego rozwoju polityki energetycznej, jest fakt, że dynamizacja procesów integracyjnych nastąpiła dopiero w momencie, gdy zaistniała możliwość ich egzekwowania. Tylko dopasowanie odpowiednich instrumentów do regulacji może doprowadzić do rzeczywistej integracji sektora. Przykładem jest choćby ostatnie 20 lat wdrażania zasad wspólnego rynku, które, mimo że nie zostało w pełni osiągnięte, postępuje właśnie w miarę wdrażania odpowiednich instrumentów i kontroli ich funkcjonowania.

Energetyka okazała się jednym z najtrudniejszych, mimo że pierwszych, sektorów poddanych procesowi uwspólnotowienia. Historia wspólnej polityki energetycznej jest wypadkową wielu czynników, także czynników o znaczeniu globalnym, zewnętrznym dla procesu integracji europejskiej, których wpływ nie powinien pozostać niedoceniony.

Cele wspólnej polityki energetycznej powinny więc uwzględniać także sytuację globalną. Już w 2007 roku, Dieter Helm, w następnych latach specjalny doradca Komisarza ds. Energii Günthera Oettingera, zwrócił uwagę na potrzebę równowagi politycznej między poszczególnymi celami, pisząc: „świat się zmienił i, mimo iż konkurencja ma wiele zalet, sama nie jest w stanie naprawić innych niedoskonałości rynku”⁴⁹.

Chociaż trudno jest dokonać jednoznacznej oceny opisanego procesu rozwoju wspólnej polityki energetycznej, można z pewnością stwierdzić, że jego analiza niesie ze sobą wnioski mające znaczenie dla dzisiejszych wysiłków integracyjnych w tej dziedzinie, a także dla przyszłego kształtu procesu integracji europejskiej jako całości.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty publikowane

Deklaracja Schumana, Paryż 1950, http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_pl.htm

Europejska Karta Energetyczna, Haga 1991, http://europa.eu/legislation_summaries/energy/external_dimension_enlargement/l27028_pl.htm

Komisja Europejska, *Community energy policy. Objectives for 1985. Communication from the Commission to the Council*, COM (74) 1960, 1974.

Komisja Europejska, *First guidelines for a Community energy policy. Memorandum presented by the Commission to the Council*, COM (68) 1040, 1968.

Komisja Europejska, *The internal energy market. Commission working document*, COM (88) 238, 1988.

Komisja Europejska, *White Paper: An Energy Policy for the European Union*, COM (95) 682, 1995.

„Protocol of Agreement on energy problems, reached between the Governments of the Member States of the European Communities at the 94th meeting of the Special Council of Ministers of the European Coal

---

⁴⁹ D. Helm, *European energy policy: meeting the security of supply and climate change challenges*, „European Investment Bank Papers”, Vol. 12, Luksemburg 2007, s. 30.

- and Steel Community held on 21 April 1964 in Luxembourg”, Luksemburg 1964, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:41964A0430\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:41964A0430(01))
- Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom), Bruksela 1957, <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11957A/TXT:EN:PDF>
- Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą, Rzym 1957, <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11957E/TXT:FR:PDF>
- Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali, Paryż 1951, <http://www.cvce.eu/obj/en-11a21305-941e-49d7-a171-ed5be548cd58>
- Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, *Official Journal C 224*, Maastricht 1992, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992E/TXT>
- Prace zwarte
- Bogdanowicz P., *Interes publiczny w prawie energetycznym Unii Europejskiej*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Dobroczyńska A., Zaleski B., *Polityka Unii Europejskiej wobec energetyki*, [w:] *Energetyka w Unii Europejskiej. Droga do konkurencji na rynkach energii elektrycznej i gazu*, Biblioteka Regulatora URE, Warszawa 2010.
- Elżanowski F., *Polityka energetyczna. Prawne instrumenty realizacji*, Wydawnictwo Lexis Nexis, Warszawa 2008.
- Gawlikowska-Fyk A., *Znaczenie polityki energetycznej w procesie integracji europejskiej*, „Biuletyn Europejski”, 2009–2010, 15–16, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011.
- Komisja Europejska, *Energy in the European Community* (4th ed.), European Documentation series 7/1990, Office for Official publications of the European Communities, Luksemburg 1991.
- Komisja Europejska, *Twenty five years of the common market in coal 1953–1978*, Office for Official publications of the European Communities, Luksemburg 1977.
- Monnet J., *Memoires*, Librairie Arthème Fayard, Paryż 1976.
- Nowacki M., *Prawne aspekty bezpieczeństwa energetycznego w UE*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Parlament Europejski, *From the Schuman declaration to the birth of the ECSC: The role of Jean Monnet*, CARDOC Journals, EP Archive and documentation centre, Nr 6, Luksemburg 2010.

Artykuły

Deubner C., *The expansion of West-German Capital and the founding of Euratom*, „International Organization”, Vol. 33, No. 2, Cambridge 1979.

Helm D., *European energy policy: meeting the security of supply and climate change challenges*, „European Investment Bank Papers”, Vol. 12, Luksemburg 2007.

Konopacki S., *Funkcjonalistyczna teoria integracji politycznej D. Mitran’ego*, „Studia Europejskie”, Nr 2, Warszawa 1998.

GENEZA I KSZTAŁTOWANIE SIĘ WSPÓLNEJ POLITYKI ENERGETYCZNEJ UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie

Jakie były początki funkcjonowania wspólnej polityki energetycznej Unii Europejskiej? Jaki był udział polityki energetycznej w rozwoju integracji europejskiej na poszczególnych jej etapach? Jakie wnioski niesie to dla dalszych projektów integracyjnych oraz dla przyszłości unijnej polityki energetycznej? Niniejszy artykuł jest próbą znalezienia odpowiedzi na powyższe pytania poprzez przedstawienie zarysu historycznego oraz genezy wspólnej polityki energetycznej Unii Europejskiej. Jego celem jest więc analiza historii rozwoju wspólnej polityki energetycznej od podpisania Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali w 1951 roku do stanu przed podpisaniem Traktatu Lizbońskiego w 2007 roku. Autorka zwraca szczególną uwagę na czynniki dynamizujące proces, tzw. motory procesu integracji (w tym rolę rynku) oraz na czynniki sukcesu (m.in. rolę instytucji i prawa), uwzględniając specyficzną rolę elementów zewnętrznych (jak polityka zagraniczna czy sytuacja ekonomiczna na rynkach globalnych). W artykule opisano również ewolucję celów wspólnej polityki energetycznej i przedstawiono przyczyny oraz okoliczności ich powstania, a także, w zakończeniu, wskazano na potrzebną równowagę między poszczególnymi celami. W ostatniej części artykułu autorka przedstawia swoje obserwacje, które mają znaczenie zarówno dla analizy dzisiejszych problemów energetycznych Europy, jaki i dla przyszłości rozwoju unijnej polityki energetycznej.

ORIGIN AND DEVELOPMENT OF THE EU'S COMMON ENERGY POLICY

Summary

What was the beginning of the functioning of the EU common energy policy? What role did the energy policy play in the development of the European integration process at its different stages? What consequences does it have for further integration projects and for the future of the EU energy policy? The article looks for answers to those questions by presenting a historical outline and the origin of the common energy policy. The aim of the article is to analyse the history of the development of the common energy policy from the signing of the Treaty establishing the European Coal and Steel Community in 1951 until the period preceding the signing of the Treaty of Lisbon in 2007. The author focuses particularly on the factors dynamising the process, the so-called “engines of the integration” (i.e. the role of the market) and on the factors of success (i.e. the role of the institutions and law) taking also into account the specific role of the external factors (such as foreign policy and the economic situation on the global markets). The article also describes the evolution of the aims of the common energy policy and presents the causes and circumstances of their formation, and, at the end, it indicates a need of a balance between these aims. In the last part of the article, the author presents observations, which are relevant to the analysis of the current energy problems in Europe as well as to the future of the EU energy policy.

ГЕНЕЗИС И ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Резюме

Каков был начальный этап функционирования общей энергетической политики Европейского союза? Каково было участие энергетической политики в развитии европейской интеграции на её отдельных этапах? К каким выводам для дальнейших интеграционных проектов и для будущего европейской энергетической политики это приводит? Настоящая статья является попыткой поиска ответа на вышеперечисленные вопросы путём представления исторического обзора, а также генезиса общей энергетической политики

Европейского союза. Целью статьи, в связи с вышеупомянутым, является анализ истории развития общей энергетической политики с момента подписания Договора об установлении Европейского объединения угля и стали в 1951 году вплоть до положения вещей, имеющего место перед подписанием Лиссабонского договора в 2007 году. Особенное внимание автор обращает на факторы, интенсифицирующие процесс, так называемые «движущие силы процесса интеграции» (в частности, роль рынка), а также на факторы успеха (в частности, роль учреждений и права), учитывая специфическую роль внешних элементов (таких, например, как внешняя политика или экономическая ситуация на глобальных рынках). В статье описана также эволюция целей общей энергетической политики и представлены причины и обстоятельства их формирования, и, наконец, в заключении, указано на необходимость равновесия (баланса) между отдельными целями. В последней части статьи автор представляет свои наблюдения, имеющие значение как для анализа современных энергетических проблем Европы, так и для будущего развития европейской энергетической политики.